

БІБЛІОТЕКА ВЧИТЕЛЯ

Т.В. Гладюк, М.М. Гладюк, Н.О. Будна

Уроки природознавства

2 клас

Посібник для вчителя

НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН
ТЕРНОПІЛЬ

УДК 371.32:502
ББК 74.26.0
Г 52

Рецензенти:
кандидат педагогічних наук, доцент
Жирська Т.Я.
вчитель вищої категорії, вчитель-методист
Походжай Н.Я.

Серію засновано 2007 року

Гладюк Т.В.

Г 52 Уроки природознавства : 2 клас : посібник для вчителя / Т.В. Гладюк, М.М. Гладюк, Н.О. Будна. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2013. — 280 с. — (Бібліотека вчителя).

ISBN 978-966-10-1765-7 (серії)

ISBN 978-966-10-3602-3

У посібнику подано конспекти уроків з природознавства для 2-го класу, зміст яких відповідає навчальній програмі МОНмолодьспорту України, Державному стандарту початкової загальної освіти та підручнику «Природознавство. 2 клас» (автор Грушинська І.В.).

Пропонуються зразки бесід на етапі вивчення нового матеріалу, хвилинки спостережень, досліді, міні-проекти, дослідницькі практикуми, практичні роботи, екскурсії, інтерактивні форми роботи, ігровий та цікавий додатковий матеріал.

Для вчителів початкових класів, студентів педагогічних навчальних закладів.

УДК 371.32:502

ББК 74.26.0

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

Навчальне видання

Серія «Бібліотека вчителя»

ГЛАДЮК Тетяна Володимирівна,
ГЛАДЮК Микола Миколайович,
БУДНА Наталя Олександрівна

УРОКИ ПРИРОДОЗНАВСТВА

2 КЛАС

Посібник для вчителя

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактор *Марія Мигаль*
Обкладинка *Аліни Воронкової*
Комп'ютерна верстка *Галини Кузів*
Технічний редактор *Оксана Чучук*

Підписано до друку 20.08.2013. Формат 60x84/8. Папір офсетний.
Гарнітура Таймс. Умовн. друк. арк. 32,55. Умовн. фарбо-відб. 32,55.

Видавництво «Навчальна книга — Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК №4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга — Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга — Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352)52-06-07; 52-19-66; 52-05-48
office@bohdan-books.com
www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-1765-7 (серії)
ISBN 978-966-10-3602-3

© Навчальна книга — Богдан, 2013

ОРИЕНТОВНИЙ КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Тема уроку	№ с.	Дата
1.	Що таке явища природи?	5	
2.	Яку форму має Земля?	11	
3.	Яку форму має горизонт?	15	
4.	Чому буває день і ніч?	19	
5.	Чому відбувається зміна пір року?	21	
6.	Як спостерігати за полудневим розташуванням Сонця? Екскурсія.	25	
7.	Як вимірювати температуру повітря?	29	
8.	Де в природі міститься вода?	33	
9.	Як змінюється стан води при нагріванні й охолодженні?	37	
10.	Що таке колообіг води в природі?	41	
11.	Якими бувають погода і хмарність?	45	
12.	Як виникає вітер?	49	
13.	Які народні прикмети допомагають передбачати погоду?	53	
14.	Підсумковий урок. Тематична робота «Вступ».	55	
15.	Які в осені прикмети?	57	
16.	Які зміни відбуваються в природі восени? Екскурсія.	63	
17.	Як змінюється нежива природа восени?	67	
18.	Які осінні явища відбуваються в житті рослин?	71	
19.	Як різняться рослини за тривалістю життя?	75	
20.	Як розмножуються рослини?	79	
21.	Як розселюються рослини?	83	
22.	Чому восени добре ростуть гриби?	87	
23.	Як змінюється життя комах і риб восени?	91	
24.	Як змінюється восени життя птахів?	97	
25.	Як змінюється життя звірів восени?	101	
26.	Які зв'язки існують між неживою і живою природою?	105	
27.	Які осінні турботи у людей в містах і селах?	109	
28.	Підсумковий урок. Тематична робота «Природа восени».	113	
29.	Які прикмети у зими?	115	
30.	Які зміни відбуваються в природі взимку? Екскурсія.	121	
31.	Як змінюється взимку нежива природа?	125	
32.	Як рослини пристосувалися до зими?	129	
33.	Як змінюється взимку життя комах і птахів?	133	
34.	Як звірі пристосувались до життя взимку?	137	
35.	Як люди піклуються про тварин узимку?	141	
36.	Які турботи приносить зима людям?	145	
37.	Підсумковий урок. Тематична робота «Природа взимку».	149	
38.	Які прикмети у весни?	151	

39.	Які ознаки весни помітні в неживій природі?	155	
40.	Як дерева зустрічають весну?	161	
41.	Які трав'янисті рослини першими зацвітають навесні?	165	
42.	Чому кажуть, що весняний день рік годує?	169	
43.	Коли з'являються навесні комахи?	173	
44.	Як змінюється життя риб навесні?	177	
45.	Коли повертаються із вирію перелітні птахи?	181	
46.	Як змінюється навесні життя звірів?	189	
47.	Як треба поводитися серед природи навесні?	197	
48.	Дослідницький практикум. Як орієнтуватися в лісі?	203	
49.	Які весняні турботи у людей в містах і селах?	205	
50.	Які зміни відбуваються в природі навесні? Екскурсія.	209	
51.	Підсумковий урок. Тематична робота «Природа навесні».	213	
52.	Які прикмети у літа?	215	
53.	Як змінюється влітку нежива природа?	223	
54.	Як змінюється життя рослин влітку?	227	
55.	Міні-проект. Квіти в моєму житті.	231	
56.	Які рослини зростають на луках та поблизу водойм?	235	
57.	Міні-проект. Лісова аптека.	239	
58.	Чи всі лісові ягоди можна куштувати?	243	
59.	Як живеться тваринами у лісі влітку?	247	
60.	Як живеться тваринам улітку на луках та водоймах?	253	
61.	Які рослини і тварини занесені до Червоної книги України?	257	
62.	Птахи і звірі лісу. Екскурсія.	261	
63.	Підсумковий урок. Тематична робота «Природа влітку».	263	
64.	Запитання до природи. Які рослини є символами України?	265	
65.	Запитання до природи. Які рослини можуть слугувати годинником?	267	
66.	Дослідницький практикум. Сонячний годинник.	269	
67.	Запитання до природи. Коли ліс дякує, а коли ображається?	271	
68.	Запитання до природи. Які рослини і тварини допомагають людям передбачити погоду?	275	
69.	Запитання до природи. Які спостереження за природою допомогли людині створити календар?	279	

УРОК 35

Дата

Клас

Тема. Як люди піклуються про тварин узимку?

Мета. Поглибити знання школярів про звірів; формувати в учнів уявлення про необхідність піклування про тварин узимку; вдосконалювати уміння аналізувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами природи, робити висновки; формувати потребу в пізнанні природи; виховувати бережливе ставлення до тварин; розвивати кмітливість, спостережливість, мислення.

Обладнання: таблиці, ілюстративний матеріал, дидактичні картки, коктейльні трубки, склянка з водою.

Додатковий матеріал

до уроку

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

II. Хвилинка спостережень.

Аналіз показників погоди (*стану неба, опадів, хмарності, температури повітря, вітру*), висоти Сонця над горизонтом.

III. Повторення вивченого матеріалу.

1. Фронтальна бесіда.

- Що ми вивчали на минулому уроці?
- Як пристосувалась білка, заєць, миша до життя взимку?
- Як живуть взимку їжак, ведмідь, борсук?
- Як живуть взимку олені, козулі, лосі?
- Як живуть взимку вовки, лисиці, кабани?

2. Індивідуальне тестування.

IV. Актуалізація опорних знань учнів, повідомлення теми уроку.

– Поміркуйте, чи легко тваринам зимувати? Чому ви так вважаєте? Як люди можуть допомогти тваринам узимку?

– Сьогодні на уроці ми дізнаємося, як люди піклуються про тварин узимку.

V. Вивчення нового матеріалу.

1. Бесіда з елементами розповіді та демонструванням досліду з метою формування уявлення про необхідність допомоги риbam взимку.

– Пригадайте, що сталося з водоймами взимку? (*Вкрилися кригою.*) Чи легко риbam взимку жити під кригою? (*Ні.*) Чому? Що потрібно риbam для життя? (*Вода, їжа, повітря, сонячне тепло.*) Як ви думаєте, чи впливає температура води на життя риб? (*Так.*) У холодній воді риби стають менше активними. Але цікаво, що на дні водойм температура води може бути +4 – +5 градусів тепла, а на поверхні – -20 градусів морозу. Як ви вважаєте, якщо водойма вкривається кригою, багато чи мало стає повітря у воді? (*Мало.*) Чи легко дихати риbam взимку? (*Важко дихати, бо не вистачає повітря.*) Як можна допомогти їм? (*Прорубати ополонки.*)

– Щоб риба не задихнулася, люди прорубують ополонки і вставляють в них пучки соломи й очерету. Як ви думаєте, навіщо вставляють соломку? Що нагадує соломинка? (*Трубку.*)

– Давайте проведемо дослід. Подуємо через трубку у воду. Що спостерігаєте? (*Бульбашки повітря.*) Отже, через трубку легко проходить повітря і через соломинку теж. Коли ополонка замерзає знову, то через соломку й очерет у воду проходять повітря, необхідне для дихання. Так люди турбуються взимку про риб.

2. Бесіда з елементами розповіді з метою формування уявлення про необхідність допомоги звірям узимку.

— Поміркуйте, чи легко взимку тваринам шукати їжу, особливо, коли зима морозна й сніжна, коли памороззю вкриваються гілки дерев? Як можуть люди допомогти звірам?

— Послухайте оповідання «Спасибі лісовикові» (Г. Демченко).

Нахвалявся мороз усіх в лісі поморозити. Холодних вітрів, лютих хурделиць накликав. Завивали вітри, шаленіли хурделиці. Снігом усе замітали. Скрутно, голодно стало птахам і звірам. Навіть білочка і та зажурилася. Були в неї сякі-такі припаси, та й вийшли. А до весни ще далеченько. «Добре їжачкові, — думає білочка, — добре борсукові й ведмедеві: позасинали у своїх схованках під снігом і горя не знають. А тут, мабуть, доведеться по чужих лісах поживи шукати».

Дострибала білочка до узлісся. Аж чує: хтось шурх-шурх, рип-рип!

Глянула, а то лісник на лижах пробирається. За плечима у нього тугий мішок, при боці-верболіз та осика, в пучечки пов'язані.

Підійшов лісник до крилатого дуба. Розклав на снігу свої вінички. Це — для зайців. Потім відступив трохи і в простору дуплянку, що висіла на сучку, поклав жолудів, соняшникового насіння, житніх сухарів. Це вже для білочки. Тепер їй не доведеться свою домівку й рідний ліс полишати.

— Про що розповідається в оповіданні? Які харчі залишив лісник для тварин?

Ми пішли в зимовий ліс —

в царство кленів і беріз.

Прихопив я для зайців

і капусти, й пагінців.

І Левко для диких кіз

сіна в'язочку привіз.

А маленький спритний Гриць

годував з руки синиць.

В. Скомаровський

— Про що розповідає автор віршованих рядків. Які харчі діти взяли для тварин?

— Прочитайте лист Їжачка Хитрячка на с. 86 підручника. Про що розповідається у листі? (*Що звірі у небезпеці.*) Як треба допомагати звірам? (*Влаштовувати годувальні майданчики.*) Які харчі слід класти туди? (*Сіно, картоплю, моркву, буряки, жолуді.*) Навіщо звірам кам'яна сіль? (*Щоб не хворіти.*)

— Охоронці природи влаштовують у лісі годівниці для тварин. Для оленів, лосів вони кладуть сіно, прив'язують засушені віники з гілок осики та верби, берези та липи; для зайців, диких свиней — качани кукурудзи, моркву, снопики необмолоченого вівса та проса.

— Особливо турбуються люди про тварин, які живуть на заповідних територіях і знаходяться під охороною людей.

Висновок. Дикі тварини взимку потребують піклування та охорони.

3. Бесіда з елементами розповіді з метою формування уявлення про піклування людей про свійських тварин взимку.

— Пригадайте, яких тварин називають свійськими? (*Тварин, за якими люди доглядають.*)

— Наведіть приклади свійських тварин. (*Кінь, корова, коза, свиня, курка, індик, бджола.*) Які з них є звірями, які — птахами, а які — комахами? Як люди дбають про них взимку?

— Із настанням зими у житті свійських тварин настали зміни. Так, у птахів під пір'ям виріс густий пух, вони перестають нестися. У звірів виростає густа шерсть. Взимку пасовища вкриті снігом. Тому корів, овець та інших тварин переводять на тваринницькі ферми.

— Наприкінці зими у свійських звірів народжуються малята. Люди доглядають їх: вчасно годують, напувають тварин, роблять щеплення проти захворювання, прибирають приміщення.

— Послухайте віршовані рядки *Л. Левченко*.

УРОК 69

Дата

Тема. Запитання до природи. Які спостереження за природою допомогли людині створити календар?

Клас

Мета. Ознайомити учнів з історією створення календаря, розповісти, які спостереження за природою сприяли цьому; вчити працювати з додатковою літературою, готувати розповіді; розвивати пізнавальні інтереси, мислення; виховувати любов до природи і бажання пізнавати та досліджувати її.

Додатковий матеріал

до уроку

Обладнання: ілюстративний матеріал.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку.

II. Робота над новим матеріалом.

1. Розповідь учителя.

а) Коли люди почали відлік часу?

Час ніколи не зупиняється, день заступає ніч. За добою настає інша.

Коли люди почали відлік часу? Однозначно відповісти на це питання складно. Православна церква, наприклад, веде літочислення з 1 вересня 5508 року до нашої. Цей день церква вважає датою створення світу.

б) Що таке сонячний календар?

Сонячний календар уперше був введений у Давньому Єгипті на основі спостережень за Сонцем і Сіріусом. У цьому календарі було визначено 12 місяців по 30 днів, а в кінці року додавалося ще п'ять днів на честь богів. Кожен місяць складався з трьох десятиденок.

У 46 році до н.е. римський імператор Юлій Цезар увів за єгипетським зразком юліанський сонячний календар. За величину календарного року приймався сонячний рік, який був трохи більшим від астрономічного й становив 365 дів 6 годин. Перше січня було узаконено як початок року.

У 26 році до н.е. римський імператор Август увів александрійський календар, в якому раз на чотири роки додавався ще один день, оскільки за чотири роки «набігало» 24 зайвих години, тобто доба. Рік, в якому було 366 днів, називався високосним.

У 1582 році голова католицької церкви папа Григорій XIII ввів новий стиль календаря — григоріанський. Мета реформи полягала в тому, щоб повернути день весняного рівнодення на 21 березня і більш точно визначити день святкування Великодня.

в) Чим новий стиль літочислення відрізняється від старого?

Відлік років від народження Ісуса Христа в наш час прийнятий більшістю держав і називається «нашою ерою». Новим літочисленням світ зобов'язаний християнському ченцеві Діонісію (500–540 рр. н.е.). В одній зі своїх таблиць, у якій він розраховував терміни святкування Великодня — головного християнського свята, Діонісій визначив рік народження Ісуса Христа й почав вести рахунок рокам від цієї дати.

г) Звідки з'явилися дні тижня і місяці?

Звичай вимірювати час семиденним тижнем прийшов до нас із Стародавнього Вавилону і був пов'язаний зі змінами фаз Місяця. Число «сім» вважалося винятковим, священним.

Дні тижня отримали свої назви від імен богів. Згодом ці назви перейшли до римлян, а ще пізніше — в календарі багатьох народів Західної Європи. Понеділок вважався днем Місяця, вівторок — Марса, середа — Меркурія, четвер — днем Юпітера, п'ятниця — Венери, субота — Сатурна, неділя — днем Сонця. У багатьох азіатських народів дні тижня теж позначаються назвами планет.

На Русі, де тиждень називали седмицею, дні мали інші назви. Неділю найменували так, бо в цей день «нема діла», тобто день відпочинку, понеділок — день «по неділі», вівторок — «вторий», серeda — середина седмиці, четвер — четвертий день, п'ятниця — п'ятий, субота — від слова «сабат» або «шабаш» — кінець усяким справам, останній трудовий день тижня.

Фази Місяця змінюються протягом 29,5 діб. Місяць на небі й місяць у календарі не випадково позначають одним словом. У давні часи за «місячним» місяцем землероби вели лік часові й встановлювали терміни польових робіт. Місяць, так само, як і Сонце, був природним показником часу. Регулярні фази в однаковій послідовності лягли в основу перших стародавніх систем літочислення.

2. Розповіді учнів про календарі різних народів.

III. Підсумок уроку.